

Прімишев І.М.

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ: ПОШУКИ МОДЕЛІ СПІВІСНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР

Адміністративною реформою започатковано регіоналізацію України шляхом здобуття регіонами самостійності в рамках компетенцій, передбачених законами, але не визначені механізми здійснення регіонального управління. В першу чергу це стосується інституційного забезпечення розвитку регіонів за умов відсутності єдиних підходів формування сучасних інститутів (організаційних структур), які б мали можливість формувати єдину стратегію розвитку регіону з урахуванням інтересів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектору та були б здатні реалізовувати таку стратегію.

Зрозуміло, що за нових умов не можна залишити існуючу систему інститутів, які відповідають за регіональний розвиток, **по-перше**, тому, що вони є переважно державними інститутами (Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, місцеві державні адміністрації), і фактично одноособово розробляють і реалізують програми соціально-економічного розвитку країни та відповідних регіонів; **по-друге**, тому, що обмеженість державних коштів не дозволяє виконати завдання регіонального масштабу повним обсягом, як того вимагає місцева громада [8, с. 207; 9, с. 6; 14, с. 170].

Сьогодні регіональна політика в Україні реалізується переважно через управлінські апарати адміністративно-територіальних одиниць – областей, районів тощо і насамперед через органи виконавчої влади. Зазначені органи самі потребують суттєвого реформування відповідно до Концепції адміністративної реформи в Україні [5, с. 77].

У загальнодержавних масштабах управління регіональною політикою здійснює одне з управлінь Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. На регіональному рівні діють місцеві державні адміністрації. Але всі ці структури є державними установами. Це призводить до значного дистанціювання зусиль центральної виконавчої влади від нагальних потреб розвитку регіонів. Крім того, державна влада спроможна забезпечити надання послуг населенню тільки на мінімальному рівні.

Створені вже в Україні організаційні структури локального характеру, на зразок вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, ставлять на меті перш за все формування "м'якого" клімату щодо розвитку бізнесу, інвестування на якійсь окремій території. Як наслідок – підприємства в таких локальних зонах функціонують з метою отримання прибутку, вирішуючи проблеми місцевого характеру (соціальна інфраструктура) опосередковано за рахунок збільшення робочих місць, виробленої продукції і таке інше. Практика функціонування таких структур свідчить про досить суперечливі наслідки їх існування. З фінансової (бюджетної) точки зору вони себе не виправдовують тому, що з обігу вилучається більше бюджетних коштів завдяки податковим пільгам ніж отримується коштів від активізації підприємницької діяльності. В Автономній Республіці Крим такі інституції теж є, вони функціонують, але згідно рішення уряду найближчого часу подібні структури буде ліквідовано. Тобто уряд поступово позбавляється таких інституцій, не створюючи інших.

З іншого боку – бюджетне забезпечення заходів щодо розвитку регіонів України перетворюється на проблему в умовах обмеженості бюджетів усіх рівнів. І це відбувається частково через неузгодженість дій місцевої влади стосовно системного, планомірного розвитку відповідної території. Потрібна консолідація зусиль шляхом налагодження міжсекторального співробітництва в цьому напрямі.

За цих обставин можна казати, що проблема полягає в тому, що в Україні ще не створено дієвих інституцій регіонального рівня, які б функціонували поза межами суто адміністративного впливу, координували діяльність вже створених організаційних структур та відповідали за розробку та реалізацію програм економічного розвитку регіонів України в межах визначеної концепції економічного розвитку регіону [17, с. 364].

З перших років незалежності в Україні відзначений практичний інтерес до регіонального розвитку й регіонального управління. Вже у 1992 р. під егідою Президента України проводиться перша міжнародна наукова конференція з проблем регіональної політики. У 1993 р. у Києві проходить сесія Всесвітнього економічного форуму, на якій чільне місце посідають питання регіонального розвитку. Надалі такі наукові обговорення регіональної політики в Україні стають регулярними. У вересні 1996 р. в Одесі проходить XVIII сесія Асамблеї єврорегіонів, а в жовтні – знову в Одесі відбувається міжнародна конференція з проблем розвитку причорноморських регіонів. Лише протягом 1999 року у Києві пройшли два таких представницьких зібрання (у червні й жовтні 1999 р.) з участю представників Кабінету Міністрів, комісії Верховної Ради, зарубіжних експертів та вітчизняних науковців.

З 1991р. в Україні започаткована розробка концепцій і програм соціально-економічного розвитку окремих регіонів. Перша концепція соціально-економічного розвитку регіону Українського Причорномор'я була затверджена Кабінетом Міністрів України 5 травня 1996 (Постанова КМУ № 324). Розроблено концепції розвитку Одеської, Миколаївської, Херсонської, Кримської областей. Сьогодні жодна з концепцій не реалізована повним обсягом тому, що не було з'ясовано в них роль державних органів влади і місцевого самоврядування.

Наголосимо, що для України ця проблема набула особливої гостроти. Якщо у 1990 р. амплітуда душевих показників обласних регіонів за обсягами промислового виробництва становила 1:10, то в 1999 р. вона сягала вже 1:30 [18, с. 132]. Що стосується інвестицій, то можна казати, якщо, наприклад, по Вінницькій області прями іноземні інвестиції складають 7 дол. на душу населення, то у Києві – у десятки разів більше! Такі ж диспропорції спостерігаються й на рівні районів, міст Криму (див. табл. 1) [14, с.169].

У квітні 2001 року Указом Президента України було схвалено «Концепцію державної регіональної політики України». Але ні в цьому правовому акті, ні в Законах України «Про місцеві державні

адміністрації”, “Про місцеве самоврядування” не зазначено принципів формування нових інноваційних організаційних структур регіонального рівня. В Указі Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики України» зазначено, що “державна регіональна політика ґрунтується на принципах стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку”. Яким чином відбувається це стимулювання – не зазначено. В Концепції пріоритетним шляхом вирішення завдань регіональної політики зазначено: “вдосконалення державного регулювання у сфері соціально-економічного розвитку регіонів відповідних організаційних механізмів”.

З цією метою передбачається здійснення системи заходів щодо розбудови інфраструктури регіонального розвитку, тобто йдеться про створення відповідних інституцій, які є суб’єктами регіонального розвитку.

Такими інституціями, як вважається згідно з Розпорядженням КМУ від 13 вересня 2001 року № 437-р, мають стати Агенції (агентства) регіонального розвитку.

На сьогодні в Україні створено та функціонує близько 40 агентств регіонального розвитку, що може розглядатися як потенційна база розвитку інфраструктури підтримки регіонального розвитку. Агентства створено практично в усіх регіонах країни.

Недоліком діяльності існуючих агентств є, по-перше, нескоординованість їхніх дій у напрямі всебічного розвитку регіонів. По-друге, діяльність тільки окремих агентств тісно пов’язана з розробленням стратегій і програм соціально-економічного розвитку регіонів (Агентство регіонального розвитку “Донбас” – на рівні області, міста, Центр соціально-економічного розвитку Українського Причорномор’я, Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини, Центр муніципального і регіонального розвитку (м. Львів), Агентство з розвитку бізнесу в м. Славутичі, Центр економічного розвитку міста Чернівці – на рівні міста), інші переважно надають консалтингові послуги підприємствам, розташованим на певній території. Тобто, існуючі агентства регіонального розвитку на сьогоднішній день у переважній своїй більшості – це звичайні комерційні структури. Водночас необхідно зазначити, що переважна більшість агентств має партнерські відносини з місцевими органами влади: реалізують спільні проекти, залучаються до консультативної та експертної діяльності тощо.

Заслужує на увагу варіант, коли органи місцевої влади є співзасновниками агентств регіонального розвитку, які водночас є незалежними установами (у формі прибуткових чи неприбуткових організацій): Центр економічного розвитку міста Чернівці, Буковинський центр реконструкції та розвитку, “Ресурсний центр АНГО” (Черкаська область), Карпатське агентство регіонального розвитку (м. Рахів), Центр міських технологій (м. Одеса). У цьому випадку органи влади отримують можливість впливати на визначення напрямів діяльності агентства регіонального розвитку, контролювати його (зокрема витрачання коштів), не втручаючись у поточну роботу агентства.

Взагалі відчувається недостатність політики стосовно координації роботи багатьох різних за своєю будовою організаційних структур, які створювалися в Україні з метою розвитку тієї чи іншої території (регіону).

Ситуація, що склалася, вимагає появи нових специфічних технологій управління, в основі яких – співіснування, взаємопроникнення різних тенденцій, розуміння того, що жоден з існуючих важелів управління, у тому числі і органи виконавчої влади, не може претендувати на винятковість і абсолютно абстрагуватися від інших.

Без сумніву існує необхідність регіональної ланки у системі сучасного управління регіональним розвитком.

Регіоналізація спричиняє зростання інтересу до проблем регіонального управління та діяльності регіональних агентств розвитку. З іншого боку, процес регіоналізації не може проходити стихійно, поза контролем з боку держави і передусім – центральних органів влади. Втрата такого контролю може лише посилити дисбаланс у розвитку регіонів і призвести до формування децентралізаторських тенденцій та дезінтеграції держави. Очевидно, що певні повноваження у здійсненні регіонального управління держава змушена делегувати суб’єктам, які не входять до вертикалі виконавчої влади і не є органами місцевого самоврядування.

Зростаюча складність проблем, які вирішує сучасна держава і розширення кола учасників, які беруть участь у виробленні політики, посилює значення регіонального рівня управління і спонукає оцінити його переваги.

Сьогодні у певному регіоні діють такі види структур: державні, корпоративні, ринкові комерційні структури і структури самоорганізації фізичних осіб.

Безумовно, що з метою реалізації ефективної регіональної політики необхідна взаємодія всіх зазначених структур, отримання певного інтегрального результату.

Вважається, що на це спрямовують постанови Кабінету Міністрів України “Про утворення Координаційної ради з формування мережі регіональних агентств розвитку” від 30 липня 1999 р. № 1394 та “Про затвердження Положення про Координаційну раду з формування мережі регіональних агентств розвитку” від 28 жовтня 1999 р. № 1996. Зазначені документи однозначно вказують на необхідність утворення в Україні мережі регіональних агентств розвитку. Але чи можна спрямувати активізацію регіонального розвитку тільки шляхом створення таких агенцій?

Як відзначає В. Керецман [5, с. 80], у регіонах України діють державні та недержавні інституції, які впливають або потенційно можуть впливати на регіональний розвиток та регіональне управління і повинні так чи інакше бути представлені у регіональних агентствах розвитку, це зокрема:

- місцеві органи державної виконавчої влади;
- територіальні органи центральних органів виконавчої влади;

- органи місцевого самоврядування;
- окремі суб'єкти підприємництва чи їхні структурні підрозділи;
- об'єднання громадян та їхні структурні підрозділи, які відповідно до своїх статутів займаються проблемами регіонального розвитку (місцеві відділення Асоціації міст, Спілки лідерів місцевих та регіональних влад України та аналогічні об'єднання громадян з місцевим статусом), а також профспілки.

Факультативними учасниками регіонального управління є:

- адміністрації спеціальних економічних зон (СЕЗ) чи подібних структур;
- національні адміністрації транснаціональних регіонів (єврорегіонів).

Узагальнивши досвід європейських країн, зокрема Польщі, можна навести класифікацію державних, громадських та приватних інституцій, які безпосередньо залучаються до процесу регіонального розвитку (табл. 2) [11, с. 88].

Діяльність зазначених інституцій, що має спрямовуватись на ефективний регіональний розвиток, сьогодні не координується. Потреба в такій координації існує, тому то вирішити питання регіонального розвитку лише через структури виконавчої влади чи місцевого самоврядування неможливо, як неможливо досягти цілей регіонального розвитку тільки через громадські об'єднання чи бізнесові структури.

Враховуючи відсутність досвіду добровільного та спонтанного утворення регіонально спрямованих соціальних партнерств, у більшості країн Центральної Європи був обраний шлях законодавчої інституцізації Національної та регіональних рад регіонального розвитку як основних неадміністративних структур, що координують співробітництво різних секторів у сфері регіонального розвитку. Водночас найбільш ефективною апробованою часом моделлю суто професійного аполітичного механізму є знов таки агентства регіонального розвитку (АРР) [15, с. 23].

Згідно з Методичними рекомендаціями Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції щодо створення та функціонування агентств регіонального розвитку: "Агентства регіонального розвитку (АРР) – це інституції, основним завданням яких є сприяння розвитку і зростання соціально-економічного потенціалу та конкурентоспроможності певної території, а також рівня та якості життя її населення. Це структури, створені на засадах партнерства між приватним, державним та громадськими секторами з метою комплексного вирішення проблем певної території".

У своїй діяльності агентства регіонального розвитку керуються Конституцією України, законами України "Про підприємство", "Про господарські товариства", "Про об'єднання громадян" та іншими нормативно-правовими актами.

Засновниками цих агентств виступають фізичні особи, підприємства, громадські організації і лише в окремих випадках – місцеві органи влади. Агентства мають різний статус: громадська організація, неприбуткова організація, неурядова аналітична громадська організація, благодійний фонд, ТОВ, ЗАТ, комунальне підприємство тощо.

Керівні органи АРР формуються на паритетних засадах засновниками із застосуванням демократичних процедур і узгоджень.

Агентства регіонального розвитку можуть діяти як різноманітні види організацій: як державні, так і приватні; прибуткові та неприбуткові організації; установи, що спеціалізуються на наданні певного вузького набору послуг, або такі, що охоплюють широке коло завдань.

Зрозуміло, що становлення будь-яких інститутів не можливе шляхом надприроднього примусу, вказівки. Стосовно інституцій регіонального розвитку це призводить до того, що дійсно вдала модель розвитку певної території може бути створена за умов зацікавленості в цьому не тільки центрального уряду, а й регіональної влади.

Зацікавленими сторонами розв'язання проблем інституційного забезпечення регіонального розвитку виступають Кабінет Міністрів України, безпосередньо Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України. На регіональному рівні – це місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

За обсягом проблема має загальнодержавне значення з відповідною специфікою певного регіону внаслідок попереднього етапу створення та функціонування деяких інституцій регіонального розвитку. Так, наприклад, у Дніпропетровській області Агенція регіонального розвитку діє з 1996 року, а в Автономній Республіці Крим ще тільки триває розмова про це.

Вирішення проблеми зачіпає різні групи інтересів.

Урядові інституції зацікавлені в координації роботи різноманітних організаційних структур, які тією чи іншою мірою вирішують питання регіонального розвитку. Цей інтерес втілюється в моделі створення окремого органу управління регіональним розвитком з застосуванням суто адміністративних механізмів впливу на діяльність вже створених інституцій регіонального розвитку.

Територіальні громади прагнуть до участі при розробленні та реалізації програм соціально-економічного розвитку відповідної території, але вони не мають можливості фінансово забезпечити у цьому процесі свою участь.

Органи місцевого самоврядування мають можливість привабити потенційних інвесторів стосовно вкладення коштів на відповідній території в межах своїх повноважень за рахунок податкових пільг, створення інших умов розвитку бізнесу.

З боку функціонуючих інституцій, особливо комерційного характеру, можливе занепокоєння стосовно створення вертикалі управління регіональним розвитком з причини можливого скорочення власних повноважень, знищення самодостатності прибуткових організацій, додаткового адміністративного впливу на їх діяльність.

Можливий адміністративний тиск щодо примусового створення окремих зазначених у підзаконних

актах інституцій, як це робиться відповідно "Методичних рекомендацій" Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України. Це значно стримує активізацію "соціального капіталу" регіону.

Дослідження, проведені у Польщі, показують, що впродовж 90-х років у середовищі польського суспільства відбувся перехід від принципу абстрактного колективізму до вироблення почуття колективної відповідальності за долю громади. За таких умов місцеві громади повинні бути представлені у майбутніх інституціях регіонального розвитку належним чином.

Не можна не враховувати й те, що сьогодні в Україні найбільш впливовою силою, яка розвиває процес створення інституцій західного зразка, є наявні в Україні представники або структури західних демократій, які поєднують свою діяльність з зовнішнім тиском на Україну з боку відповідних держав (тих, які надають допомогу).

Це зрозуміло: працювати треба з тим, хто має відповідну структуру управління, де зрозумілі механізми діяльності. Не можна надавати допомогу взагалі Україні, треба визначити коло суб'єктів, які спроможні це зробити за алгоритмом, апробованим в інших країнах. Тобто повинна відчуватись така "спорідненість" організаційних структур регіонального розвитку (у табл. 3 надана інформація стосовно проблеми розвитку інституцій міжсекторного співробітництва) [12, с. 46].

Принаймні можливі такі альтернативи вирішення проблеми:

- Не створювати нових органів управління регіональним розвитком, внести корективи в діяльність відповідних державних установ стосовно налагодження зв'язків з уже функціонуючими інституціями регіонального рівня. Це можна зробити шляхом створення (де ще не створено) окремого управління чи відділу обласних, районних адміністрацій, виконавчих органів обласних, міських рад. В Автономній Республіці Крим це Управління зі стратегічного планування та регіонального розвитку Міністерства економіки Криму.

Переваги: Без суттєвих витрат. Потрібно внести незначні корективи до Положення про відповідний підрозділ установи, до посадових інструкцій. Планування та програмування діяльності, добре інформаційно-аналітичне забезпечення. Рішення в межах повноважень мають характер імперативних прямої дії.

Недоліки: Можливі суперечності на рівні області між держадміністрацією та відповідною радою щодо реалізації окремих заходів регіонального розвитку, неузгодженість дій. Адміністративний тиск на комерційні структури. Бюрократія. Координується робота тільки задля досягнення мінімального, стандартного рівня добробуту населення. Значна обмеженість бюджету. Слабко враховуються інтереси місцевих громад. Не використовується потенціал громадських організацій. Обмежена міжнародна допомога. Жорстка прив'язка до адміністративно-територіального утворення.

- Створення окремого державного органу на регіональному рівні – представництв уряду України у великих економічних районах (регіонах) з метою координації господарської діяльності в масштабах економічного району.

Переваги: Чітка регламентація роботи по розробленню впровадженню концепції, програм економічного розвитку регіонів, планування роботи. Сприяння в межах економічних районів реалізації загальнодержавних програм розвитку. Колективна праця професіоналів. Управління державною власністю в регіоні. Створення спеціалізованих виробництв, розвиток соціальної сфери в частині коштів, передбачених в Державному бюджеті.

Недоліки: Недемократичність процедури стратегічного планування розвитку регіону за наявності "вертикалі влади". Збільшення штату державних службовців. Дублювання функцій Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, управлінь та відділів місцевих державних адміністрацій. Ігнорування проблем локального (район, місто, село, селище) характеру, вирішення тільки глобальних проблем. Негнучкий механізм активізації "суспільного капіталу", витоки функціонування – "зверху".

- Створення міжвідомчих координаційних рад регіонального розвитку, які функціонують на рівні регіонів всіх рівнів.

Переваги: Створення єдиного штабу (центру) планування, реалізації стратегії і тактики регіонального розвитку. Координація роботи структур виконавчої влади, місцевого самоврядування.

Недоліки: Недостатньо представлені в цьому органі регіонального розвитку громадські об'єднання, бізнес-структури. Ускладнення процедури прийняття оперативних рішень у господарській діяльності окремих виробництв (перш за все на державних підприємствах). Бюрократія. Стосовно регіону, який не вписується у межі адміністративно-територіального утворення, міжвідомчі координаційні ради регіонального розвитку здатні функціонувати тільки як консультативний орган. Реалізація власних рішень ради тільки через структури, представлені в ній.

- Створення мережі юридично зареєстрованих партнерств розвитку. До їх складу можуть ввійти представники профспілок, асоціацій підприємців, державних органів влади та місцевого самоврядування, громадських організацій.

Переваги: Це неадміністративні інституції. Об'єднують зусилля різні за походженням та повноваженнями суб'єкти, що має великий кумулятивний ефект. Це гнучка до умов окремого регіону структура. Добровільне входження та вихід з партнерства. Узгодження дій та джерел фінансування заходів місцевого розвитку.

Недоліки: Рішення головного органу управління цього партнерства (Рада) не мають юридичної сили, за характером є рекомендаціями. Не визначаються окремі питання регіонального розвитку, створюються як загальна оболонка над функціонуючими інституціями, і тому можливе дублювання окремих функцій.

- Створення дворівневої системи Агенцій регіонального розвитку (АРР) розвитку з представництвом інтересів територіальних громад шляхом колегіальної та партнерської роботи. Перший рівень –

загальнонаціональні та регіональні інституції, другий – організації, що створюються за регіональною чи місцевою ініціативою.

Переваги: Відповідність умовам здійснення адміністративної реформи. Охоплення інтересів урядових установ та територіальних громад. АРР першого рівня є державними організаціями і можуть повністю або частково фінансуватися з державного бюджету по виконанню широкого кола завдань: здійснення загального політичного керівництва та надання послуг як на державному, так і місцевому рівнях.

АРР другого рівня – організації, що виникають за місцевою чи регіональною ініціативою й тому це повинні бути недержавні установи або регіональні організації. Їх учасниками є місцеві (регіональні) органи виконавчої влади, підприємницькі організації, професійні спілки, торгові палати, різноманітні неурядові організації. Такі агентства мають різні підходи до проблем регіонального розвитку, широкий спектр діяльності, але з огляду на їх безпосередні зв'язки з територією, вони більше уваги приділяють конкретним справам регіону.

АРР – це "споріднена" за сучасним зразком інституція, при наданні міжнародної допомоги їй будуть надаватися переваги.

Недоліки: Ускладнення процедури розробки концепції та програм економічного розвитку. Фінансова обмеженість територіальних громад призведе до залежності їхніх рішень від урядових структур. Завдяки створенню АРР першого рівня можливе додаткове навантаження на Державний бюджет. Потрібен окремий закон про АРР.

Таким чином, сьогодні Україна в межах визначеної концепції розвитку регіонів країни, повинна створити дієву систему інституцій, які б мали можливість працювати на добробут певної території, узгодити свої дії з іншими організаційними структурами, створювати умови розроблення стратегії розвитку регіону та її реалізації. Можливо, це буде система Агенцій регіонального розвитку з репрезентуванням державних, громадських, приватних інтересів. Потенціал такої моделі дуже великий, а головне – вона виправдала себе в інших країнах, що є кращим свідченням її апробації.

Література

1. Бубенко П.Т. Засади формування регіональної політики // Наука і соціальні проблеми суспільства. – 1998.
2. Дзись Г. Роль регіонів у становленні національної економіки України // Економіка України. – 1999. – № 10. – С.19–28.
3. Економіка України та шляхи її подальшого реформування: Матер. Всеукр. Народи економістів, 14–15 верес. 1999 р. – К.: "Генеза", 1999.
4. Економічний розвиток і державна політика / Ю. Бажал, О.Кілієвич та ін. Навч. посібник за заг. ред. Ю.Сханурова та І. Розпугенка. – К.: УАДУ, 2001. – 480 с.
5. Керецман В. До питання створення і функціонування регіональних агенств розвитку в Україні // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2. – С.77–81
6. Концепція адміністративної реформи в Україні. – К.: Центр політико-правових реформ, Центр розвитку українського законодавства, 1998. – 61 с.
7. Ларина Н.И., Кисельников А.А. Региональная политика в странах рыночной экономики. – М.. 1998.
8. Новерсалюк А. Деякі проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України на сучасному етапі // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2. – С. 206–214.
9. Одінцова Г.С. Теоретико-методологічні засади вдосконалення управління соціально-економічним розвитком регіону / Актуальні проблеми державного управління. – Х. – 1999. – С. 5–12
10. Постанова КМУ від 30 жовт. 1998 р. "Про утворення підрозділів місцевих органів виконавчої влади з питань внутрішньої політики"
11. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід: За ред. С. Максименка. – К.: Логос, 2000. – 171 с.
12. Розвиток громад і регіонів України: [Проект Київського центру інституту Схід-Захід] / В.Гулак, Г. Линевиц, О.Бойко-Бойчук та інш.; за ред. С.Максименка. – К.: Логос, 1999. – 164 с.
13. Романов В. Аналіз політики як елемент планування місцевого розвитку: спроба порівняльного дослідження. / Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Д.: ДФ УАДУ, 2000. – №2. – С. 101–110.
14. Романюк С. Про основні завдання реалізації регіональної політики в Україні // Вісник УАДУ. –2001. – № 2. – С. 168–171.
15. Саврич А. Перспективи формування Агенцій регіонального розвитку в Україні і Польщі // Економічний часопис. – 2000. – № 7–8. – С. 23–25.
16. Симоненко В.К. Регионы Украины: проблемы развития. – К.: наук. думка, 1997. – 264 с.
17. Тарахонич Т., Тарахонич О. Регіональна політика: теоретико-історичний аспект // Зб. наук. пр. УАДУ. – 2000. – Вип.2. – Ч.1 – К.: УАДУ. – С. 364–369.
18. Топчів О.Г. Концепція державної регіональної політики України й шляхи її реалізації / Актуальні проблеми державного управління. – Зб. наук. пр. – Вип.4. – Одеса: Астро-принт, 2000. – С.130–139.

Таблиця № 1. Прямі іноземні інвестиції в економіку регіонів Автономної Республіки Крим (на кінець року)

	В розрахунку на 1 чол. дол. США			В % до попереднього року		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Автономна Республіка Крим	62,7	69,5	77,9	104,0	110,8	112,1
Алушта	0,2	-	26,9	66,7	-	-
Армянськ	1,9	1,9	1,9	100,0	100,0	100,0
Євпаторія	81,0	80,3	80,4	90,1	99,1	100,1
Керч	1,7	2,1	3,5	100,0	123,5	166,7
Красноперекопськ	10,8	11,0	14,5	100,9	101,9	131,8
Саки	0,1	0,1	-	9,1	100,0	-
Сімферополь	63,3	74,3	92,9	117,2	117,4	125,0
Судак	0,3	0,3	0,3	60,0	100,0	100,0
Феодосія	10,7	10,6	20,0	в53,5р.б.	99,1	188,7
Ялта	581,6	697,4	699,6	101,6	119,9	100,3
Бахчисарайський	23,5	17,0	17,1	100,4	72,3	100,6
Білогірський	0,8	0,8	0,8	100,0	100,0	100,0
Красногвардійський	0,0	0,0	0,0	-	-	-
Красноперекопський	-	0,7	0,7	-	-	100,0
Ленінський	12,6	12,5	12,6	102,4	99,2	100,8
Нижньогірський	31,5	31,7	31,9	102,6	100,6	100,6
Сакський	0,15	-	-	15,0	-	-
Сімферопольський	2,52	1,0	1,0	100,8	39,7	100,0

Таблиця № 2. Сучасні інституції, які приймають участь у регіональному розвитку

Інституція	Загальна характеристика
Декоцентровані органи державної влади	Створюються "зверху". Переважно є територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади. Мають чітку вертикальну ієрархію
Органи місцевого та регіонального самоврядування	Створюються "знизу", акумулюють місцеві ініціативи в представницькому органі (рада) та реалізують їх через свої виконавчі органи або апарати. Не мають чіткої вертикальної ієрархії
Асоціації муніципалітетів	Створені за метою координації переважно господарської діяльності від імені територіальних громад
Національні агентства розвитку	Створюються за зразком загальнонаціональних, в деяких випадках регіональних державних інституцій. Зосереджують свою діяльність на виконанні широкого кола завдань: від здійснення загального політичного керівництва до надання послуг як на державному, так і на місцевому рівнях.
Торгово-комерційні та промислові палати	Координуючі органи. Захищають інтереси відповідних структур.
Технополіси	Інноваційні структури, призначені для відтворення інноваційної моделі розвитку якоїсь окремої території, групи підприємств (євро-американська модель інноваційного розвитку)
Бізнесові та інноваційні центри	Відтворюють організаційний та матеріальний базис для формування і реалізації регіональних (місцевих) науково-технологічних програм розвитку
Регіональні фінансові компанії	Акумулюють значні фінансові ресурси, є базою створення фінансового клімату регіону.
Приватні консультанти та експерти	Фізичні та юридичні особи, які надають певні послуги населенню, органам самоврядування чи державним інституціям у вигляді порад, аналітичних матеріалів стосовно становища в певній сфері діяльності, можливого розв'язання проблем
Профспілки	Створюються колективами робітників як органи захисту своїх інтересів
Організації, які займаються працевлаштуванням населення	Комерційні та некомерційні (державні) організації, створені з метою надання населенню послуг у вигляді працевлаштування Останнім часом державні організації з працевлаштування – достатньо диверсифіковані за напрямом своєї діяльності: навчання, проф. переорієнтація, стимулювання відтворення робочих місць, добір персоналу, працевлаштування
Організації, які спеціалізуються у поширенні нових технологій	Переважно науково-технологічні центри, комерційні й державні інституції.
Бізнес-інкубатори	Створюються місцевою владою з метою активізації підприємницької діяльності населення. Основна діяльність – консультативна, навчально-тренінгова
Венчурні фонди	Фінансові інститути сприяння розвитку виробництва з застосуванням наукомістких технологій
Гарантійні фонди	Фінансові інститути доручення виконання умов кредитування, позик тощо. Є гарантом відшкодування збитків у разі порушення умов повернення коштів. Дозволяють значно активізувати фінансовий механізм розвитку певної території
Благодійні фонди	Сприяють розв'язанню найбільш проблемних питань, надають допомогу соціально незахищеним верствам населення
Місцеві агентства розвитку	Організації, що виникли за місцевою чи регіональною ініціативою. Застосовують досить різноманітні підходи до проблем регіонального розвитку та мають широкий спектр діяльності, більше уваги приділяють конкретним справам регіону

Таблиця № 3. Оцінка інтересів та реального впливу потенційних інтересантів процесу розвитку сучасних інституцій на основі міжсекторного співробітництва за О. Бойком-Бойчуком (шкала 5 балів)

№ п/п	Потенційний замовник	Рівень інтересу до міжсекторного співробітництва	Ступінь можливого реального впливу на процесі його розвитку
1.	Населення міст	1	2
2.	Державна бюрократія	1	3
3.	Місцева бюрократія	1	5
4.	Західні демократії	5	3
5.	Політичні партії	2	4
6.	Інститути 3-го сектору (НДО)	5	2
7.	Муніципальні діячі	5	3
8.	Представницькі органи влади:		
	Верховна Рада	1	4
	Обласна рада	1	2
	Міська рада	2	5